

Boris Jesih

POLITIČNA PARTICIPACIJA IN MANJŠINA¹

Vprašanje, na kakšen način naj se enakopravno vključi v politične procese v državi, v kateri biva, je tisto, s katerim se srečuje prav vsaka narodna skupnost, manjšina oz. narodnost. S tem je tudi tesno povezana želja, da bi imeli svojega političnega predstavnika(e) v ustreznih predstavniških telesih na različnih ravneh (komunalni, regionalni pa tudi državni). S temi vprašanji se vseskozi srečuje tudi slovenska narodna skupnost na Koroškem.² Na Koroškem smo bili po letu 1945, pa tudi že v 1. avstrijski republiki, priča različnim pristopom, ki so pustili svoj pečat v odnosih manjšine do njenega družbenopolitičnega okolja. Seveda smo se v prispevku omejili na pogoje, ki so značilni za avstrijski politični sistem in njemu podobne.

Splošne ugotovitve

Preden preidemo na koroško problematiko, si pogledajmo nekatere značilnosti pojava nasploh.

1. Manjšina oz. del njenih pripadnikov je organiziran v samostojni politični stranki, ki kot takšna samostojno nastopa tudi na volitvah ter v vsakdanjem političnem življenju deluje kot politična stranka. Najizrazitejši primer take politične stranke je vsekakor Südtiroler Volkspartei na Južnem Tirolskem, ki je obenem politična stranka in osrednja manjšinska organizacija. Ločiti pa moramo tudi posamezne primere, ko se manjšina oz. njen del organizira mimo obstoječe manjšinske organizacije zgolj za volilne nastope v smislu uresničevanja svojih pravic, torej se poleg že obstoječe manjšinske organizacije formira še nova, katere naloga je v prvi vrsti nastopanje na volitvah. Vendar te vrste manjšinskih organizacij oz. manjšinskih političnih strank ne moremo strogo ločevati od onih, ki na volitvah ne nastopajo.

Seveda je takšna manjšinska politična stranka v svojem delovanju omejena, saj je v primerjavi z drugimi strankami fizično omejena na število

¹ Prispevek je napisan na podlagi ugotovitev v raziskovalni nalogi Odnos avstrijskih političnih strank do manjšinskega vprašanja, ki jo je avtor napisal v okviru svojega raziskovalnega programa na INV v obdobju 1982-85.

² Tukaj seveda ne moremo obravnavati tistega dela slovenske narodne skupnosti, ki živi na Štajerskem, in katerega obstoj Avstrija popolnoma zanika, čeprav ima po 7. členu ADP mednarodnopravno zagotovljeno vso manjšinsko zaščito ne glede na število.

pripadnikov oz. potencialnih volilcev, pa še v okviru narodne skupnosti same se verjetno ne vključijo vanjo vsi pripadniki. Nemalokrat se celo zgodi, da posamezne manjšinske organizacije takšnim volilnopolitičnim grupacijam odrekajo legitimnost predstavljanja in nastopanja v imenu vseh pripadnikov narodne skupnosti. To legitimnost jim po drugi strani odrekajo tudi ostale politične stranke, ki hočejo tako skržiti krog subjektov, ki zastopajo manjšino, prav tako pa vsaka taka nova volilnopolitična grupacija pomeni potencialno nevarnost za glasove pripadnikov narodne skupnosti, ki bi drugače volili te stranke.

Manjšinska politična stranka je poleg omejenega števila volilcev omejena tudi na vrsto volitev, na katerih lahko uspešno nastopa. Tako težko pričakujemo, da manjšina nastopa z možnostjo uspeha na volitvah za zveznega predsednika ali volitvah v parlament, skupščino oz. najvišje predstavniško telo na državni ravni. Čeprav lahko najdemo tudi takšne primere, so ti največkrat neuspešni. Na uspeh na tej ravni lahko manjšinska politična stranka računa v povezavi z drugimi političnimi strankami, v katere se združuje večinski narod, ki v svoji politiki in programu demokratično pristajajo na take oblike sodelovanja (npr. nekaj časa na Danskem,³ v to smer grede tudi nekatere oblike sodelovanja Koroške enotne liste z delom avstrijskega zelenega gibanja).

Največ možnosti za uspeh imajo manjšinske politične stranke na volitvah na komunalni in lokalni ravni ter na volitvah v nekatere interesne grupacije na istih ravneh (np. na Koroškem na volitvah v kmetijsko zbornico). Vendar je tudi na teh ravneh prej izjema kot pravilo, da manjšina osvoji toliko glasov, da lahko odločujoče vpliva na politično oblikovanje oz. politiko neke politične enote. Značilen primer je spet že omenjena Südtiroler Volkspartei, ki ji je uspelo večino volilcev združiti najprej na nacionalni osnovi, šele potem pa na politični osnovi.⁴ Ravno ta nacionalni faktor pa je

³ Politična stranka nemške manjšine na Danskem Schleswigsche Partei je imela v obdobju 1920–1964 (izjema je bilo desetletje 1943–1953) stalno svojega predstavnika v danskem Folketingu. Leta 1964 jim na volitvah ni uspelo zagotoviti zadostnega števila glasov za mandat. Leta 1974 je bila vzpostavljena volilna zveza z danskimi Centralnimi demokrati, ki je omogočila, da je bil na njihovi listi izvoljen predstavnik nemške narodnosti Jes Schmidt. Ko je ta leta 1979 umrl, je ostala nemška manjšina brez svojega predstavnika v danskem parlamentu. Kljub temu pa nemška narodna skupnost na Danskem ni odstopila od prizadevanj, da bi imela svojega predstavnika v Folketingu.

⁴ Lahko rečemo, da je bila za nemško narodnost na Južnem Tirolskem takšna oblika organiziranja uspešna. Drugo vprašanje pa je, kako dolgo tak skupni imenovalec lahko uresničuje interese vseh pripadnikov narodne skupnosti, pod vprašaj pa se v tem primeru postavlja tudi enakopravnost pripadnikov večinskega naroda (v našem primeru je mogoče ustrežnejši izraz manjšinsko italijansko prebivalstvo). Odgovor na to nam dajejo tudi na novo nastala alternativna politična gibanja, ki vključujejo čedalje večji del nemškega prebivalstva (npr. Alternative Liste für ein anderes Südtirol A. Langerja). Pri takšni obliki organiziranja manjšine pa tudi težko pričakujemo, da se bodo ostale politične stranke pozitivno angžirale pri reševanju manjšinskega vprašanja. Verjetno tudi nekateri volilni uspehi italijanskih neofašistov na Južnem Tirolskem niso naključni. Seveda pa je situacija na Južnem Tirolskem po mnogóčem specifična in jo je zato težko posploševati.

tudi pri drugih manjšinskih političnih strankah zelo pomemben. Lahko celo rečemo, da je velikokrat odločilnejši od siceršnje svetovnonazorske ali politične usmerjenosti pripadnikov manjšine. Kljub temu pa si večina manjšinskih političnih strank težko pridobi podporo celotne narodne skupnosti.

Dosti manj pa je manjšinska politična stranka omejena pri svojih političnih programih, kjer poleg manjšinskih zahtev lahko zavzame stališče tudi do vseh drugih vprašanj, saj večina kaj hitro dojame, da je manjšinska problematika dosti preozek okvir za politično delovanje in tudi nastopanje na volitvah. Seveda je manjšinsko vprašanje pri vseh strankah osnovna točka volilnopolitičnega delovanja.

2. Druga možnost, ki je manjšini na voljo, je vključitev v celoti ali delno v že obstoječe tradicionalne politične stranke. Skoraj vedno se pripadniki narodne skupnosti odločajo za več kot eno politično stranko, saj bi težko našli narodno skupnost, ki bi poleg narodne pripadnosti imela še vse druge elemente, na podlagi katerih se posameznik odloča za članstvo ali simpatiziranje z določeno politično stranko. Ponavadi se pripadniki narodne skupnosti odločajo za tiste politične stranke, ki v svojih programih in politikah niso manjšini direktno sovražne. Na to, za katero stranko pa se pripadniki narodne skupnosti odločijo na volitvah, vpliva več činiteljev.

Prvi je vsekakor že omenjeni odnos stranke do narodne skupnosti. Pomembno je torej, ali se stranka za pravice in enakopravnost narodne skupnosti zavzema zgolj načelno in ima to samo napisano v svojih programih, resolucijah ipd. ali pa to svoje zavzemanje tudi aktivno izraža, tako da se za pravice manjšin zavzema tudi pri svojem političnem delovanju na vseh ravneh oz. da se manjšina v okviru stranke lahko uveljavi kot skupnost ter tudi kot posameznik ne glede na nacionalno pripadnost, da se lahko enakopravno uveljavi v strankini hirarhiji. V večini primerov, ko lahko neka narodna skupnost svoj interes uveljavi tudi znotraj politične stranke, gre še vedno za individualno vključitev posameznih članov narodne skupnosti. Šele na drugem mestu, ki je ponavadi pri večinskem prebivalstvu na prvem, je ideološka in politična naravnost določene stranke, raven demokratičnosti, pa tudi tradicija, saj imajo določene stranke na nekaterih področjih tradicionalno več članov in simpatizerjev kot druge, ki so lahko po svojem bistvu naprednejše in demokratičnejše. Zelo pomembno je tudi, v kakšnem položaju je določena stranka v deželi oz. regiji ali na državni ravni. Ali je torej na oblasti in ali je odločujoči politični faktor.

Oba vidika možnosti politične participacije narodne skupnosti pa pogojuje zakonodaja. Tukaj ne mislimo samo na specifično manjšinsko zakonodajo, ampak tudi splošno zakonodajo, s katero so državljanom in političnim grupacijam zagotovljene politične pravice. Gre za to, da n.pr. volilna zakonodaja (ne) upošteva tudi specifičnosti volilnega nastopanja manjšinske politične stranke, ali tudi možnost, da se del manjšine lahko politično organizira kot samostojni subjekt v okviru obstoječih političnih strank.

Primer spremembe volilne zakonodaje za deželnozborske volitve na Koroškem leta 1979 je klasičen v smislu neomogočanja manjšinske politične stranke, da enakopravno nastopa, saj je zakonodajalec z znano metodo spreminjanja volilnih okrožij (Wahlkreismanipulation) dejansko onemogočil Koroški enotni listi, da bi enakopravno nastopila na volitvah v koroški deželni zbor.⁵

Seveda poznamo tudi primere in predloge, da bi se volilna zakonodaja prilagodila manjšini vsaj v obliki, ko manjšina nastopa v okviru ene določene politične stranke ali večih. Na tem mestu samo omenimo izredno zanimiva razmišljanja o modelu za samostojno politično zastopstvo koroških Slovencev,⁶ ki jih je podal P. Penthaler.

Gre v bistvu za predlog, da bi se manjšini omogočilo zastopstvo v ustreznem političnem organu, sorazmerno s številom volilcev, ki volijo posamezno politično stranko in se deklarirajo tudi kot predstavniki manjšine. Seveda je tukaj drugo vprašanje, v kolikšni meri ima takšen predlog možnosti za uvrstitev v volilno zakonodajo, pa tudi med manjšino bi se pojavili dovolj argumentirani predlogi proti takemu načinu volilnega izjavljanja (samopreštevanje). V svetu so znane tudi oblike, ko manjšina izvoli svojega predstavnika v ustrežno politično telo, tudi če nima zadostnega števila glasov (ZRN).⁷ V to smer gredo tudi predlogi o virilistu v koroškem deželnem zboru, ki se v Avstriji občasno pojavljajo.⁸

⁵ Primerjaj tudi Dušan Neček: Deželnozborske volitve na Koroškem dne 7. oktobra 1979. Vestnik koroških partizanov 1980, 1.

⁶ Peter Penthaler: Modell für eine selbständige politische Vertretung ter Kärntner Slowenen auf der Grundlage eines Minderheiten Wahlrechtes zum Landtag. Glej tudi prirejeno objavo v Europa Etnica Modell für eine selbständige politische Vertretung der Kärntner Slowenen zum Landtag, EE 1985, 4.

⁷ V Zvezni republiki Nemčiji, oz. točneje v pokrajini Schleswig-Holstein, živi danska narodna skupnost. Pod imenom Südschleswische Wählerverband – SSW nastopa v celotnem pojavnem obdobju na različnih volitvah. SSW je imela do leta 1953 tudi svojega predstavnika v nemškem parlamentu. Čeprav je SSW že od leta 1948 priznana kot politična stranka, je njena politična aktivnost kot stranke omejena predvsem na regionalno raven tj. na južni Schleswig, kjer se udeležuje tudi vseh vrst volitev. Volitev v deželni zbor pokrajine Schleswig-Holstein se udeležuje že od leta 1946. Na volitvah leta 1947 je osvojila 6 mandatov, leta 1950 štiri in leta 1954 zaradi 5-odstotne volilne klavzule nobenega. Leta 1958 je bila SSW izvzeta od te omejitve in je osvojila dva mandata. Na vseh naslednjih volitvah pa je osvojila po en mandat v deželni zbor, zadnjič leta 1982. Prav neveljavnost 5-odstotne klavzule za manjšinsko politično stranko se nam zdi v nemškem primeru najpomembnejša. Gre namreč za to, da stranka, ki na volitvah ne osvoji 5 odstotkov vseh oddanih glasov, ne more imeti v deželnem zboru svojega poslanca, kljub temu da je osvojila zadostno število glasov za poslanski sedež. Za SSW to določilo ne velja, mora pa osvojiti zadostno število glasov vsaj za en mandat. Obenem pa ima ta poslanec v deželnem parlamentu status posebne frakcije. SSW nastopa tudi na občinskih volitvah, kjer ima v občinskih odborih do 100 odbornikov. Čeprav volijo pripadniki danske narodnosti v ZRN tudi druge politične stranke (največ SPD), se nam zdi, da je omogočanje specifične možnosti izvolitve lastnega političnega predstavnika, odnos političnega okolja do manjšine, ki bi si ga želeli tudi drugod po svetu.

⁸ Npr. Theodor Veiter: Um die slowenische Viriliststimme im Landtag. Kleine Zeitung, Klagenfurt 1974, 65

Seveda z zgoraj napisanim nismo izčrpali vseh možnosti in okoliščin, ki neki narodni skupnosti o(ne)mogočajo, da je ustrezno zastopana v političnih predstavniških telesih ožje ali širše družbenopolitične okolice, vendar menimo, da je odločilnega pomena to, da ta okolica neko narodno skupnost jemlje kot del lastne celote, ne pa kot tujek, ki ga je treba čimprej odstraniti.

Koroški Slovenci in volitve

Tudi na Koroškem oz. med slovensko narodno skupnostjo se vedno znova srečujemo z vprašanjem, ali se naj in na kakšen način naj se vključi v politične procese na občinski, deželni pa tudi na zvezni ravni. Še posebej, ker so volitve na Koroškem največkrat tista priložnost, ko se manjšinska politika »razlaga« volilcem, saj po že dostikrat preizkušenem receptu tovrstna problematika zelo hitro in na najbolj enostaven način vzburi »senzibilnost« koroških volilcev. Ne da bi se posebej spuščali v analizo vloge, ki jo ima manjšinsko vprašanje pri koroških pa tudi avstrijskih volitvah, lahko zapišemo, da je »nepravilna« manjšinska politika eno izmed glavnih očitaj političnih nasprotnikov na Koroškem. Strah pred izgubo nemškonnacionalnih glasov je mnogokrat večji od argumentov zdravega razuma. Dejstvo je, da se zaradi tega manjšina oz. njeni pripadniki, ki pretežno volijo velike stranke, ne morejo uveljaviti znotraj njih. Zaradi tega in idejnopolitične nesprejemljivosti se del slovenske narodne skupnosti na Koroškem odloča za samostojno nastopanje na nekaterih volitvah. Če pogledamo obdobje po drugi svetovni vojni, ugotovimo, da so se slovenske volilne grupacije pojavljale redno na različnih volitvah.

Najmanjkrat so Slovenci nastopali na državnoborskih volitvah, in sicer trikrat: leta 1945, 1949 in 1953. Leta 1945 je manjšina sicer kandidirala z dvema listama, vendar je svoji listi umaknila iz protesta, ker so britanske zasedbene oblasti zahtevale od OF za slovensko Koroško, da se odpove prizadevanjem za združitev z matičnim narodom. To bi lahko označili zgolj kot poskus nastopa.

Leta 1949 je kandidirala slovenska Demokratična fronta delovnega ljudstva, ki je osvojila le 2088 glasov, kar je bilo seveda veliko premalo, da bi lista dosegla kakršenkoil uspeh. Leta 1953 pa je kandidirala Krščanska demokratska stranka, ki s 3668 glasovi, kolikor jih je osvojila, prav tako ni dosegla uspeha.

Slovenci so v drugi avstrijski republiki nekajkrat poskušali s svojo kandidaturo na deželnozborskih volitvah. Leta 1949 sta kandidirali dve slovenski listi – Krščanska ljudska stranka in Demokratična fronta delovnega ljudstva, ki sta skupaj osvojili 6739 glasov ali 2,7 odstotka, leta 1953 je Krščanska demokratska stranka osvojila 3982 glasov ali 1,5 odstotka, Koroška volilna skupnost je leta 1965 osvojila 4272 glasov ali 1,6 odstotka.⁹ Leta 1975, 1979 in 1984 je kandidirala Koroška enotna lista KEL. O vseh nastopih več v nadaljevanju.

Tudi na teh volitvah slovenske liste niso nikoli prodrle oz. niso nikoli dobile zadostnega števila glasov za osvojitve sedeža v koroškem deželnem zboru.

Slovenske liste so kandidirale tudi na vseh povojnih občinskih volitvah. Pregled uspešnosti nam kaže do leta 1970 stalno padanje glasov, ki so jih osvojile slovenske liste. Že prve, ki jih obravnavamo, pa nam kažejo vnovični porast tako števila list kot števila glasov in mandatov, ki so jih osvojile. Do leta 1973 so slovenske liste nastopale na naslednjih občinskih volitvah:

12. 3. 1950	32 slovenskih list	4756 glasov (2,8 %)	75 odbornikov
14. 3. 1954	28 slovenskih list	4076 glasov (2,13 %)	58 odbornikov
2. 3. 1958	24 slovenskih list	3685 glasov (1,84 %)	40 odbornikov
1. 3. 1964	21 slovenskih list	3361 glasov (1,61 %)	37 odbornikov
26. 4. 1970	17 slovenskih list	2514 glasov (1,05 %)	25 odstotkov
25. 3. 1973	19 slovenskih list	3908 glasov (1,33 %)	40 odbornikov
25. 3. 1979	23 slovenskih list	4468 glasov (1,40)	44 odbornikov
17. 3. 1985	22 slovenskih list	4879 glasov	44 odbornikov

Že iz tega pregleda je jasno, da imajo samostojni slovenski nastopi največ možnosti na občinski komunalni ravni, kjer imajo slovenske liste izvoljene predstavnike v občinskih odborih. Vendar tudi tukaj samostojne slovenske liste nikoli niso osvojile zadostnega števila odbornikov, da bi lahko odločujoče vplivale na občinsko politiko oz. da bi lahko postavile tudi svojega župana. Največji uspeh je nekaj podžupanskih mest v nekaterih občinah (np. Straja vas, Sele, Pliberk). Seveda pa to ne pomeni, da se slovenski občinski odborniki ne vključujejo v sooblikovanje občinske politike, še posebej je pomembno njihovo delovanje pri odločanju o zadevah, ki se posredno ali neposredno tičejo tudi manjšine. Vsekakor sta že sama njihova navzočnost in aktivnost v občinskih odborih pripomogli, da problematiko manjšin obravnavajo tudi na komunalni ravni. Slovenski občinski odborniki, izvoljeni na samostojnih slovenskih listah, pa se združujejo od leta 1973 v Klubu slovenskih občinskih odbornikov. V zadnjem času so živa prizadevanja, da bi se lahko v klub včlanili tudi drugi slovenski občinski odborniki, ki niso bili izvoljeni na slovenskih listah.

Čeprav ji je uspeh na volitvah v koroški deželni zbor vedno spodletel, je del slovenske narodne skupnosti bolj ali manj redno nastopal tudi na volitvah v koroški deželni zbor. Od leta 1975 je bila po desetih letih nenastopa-

⁹ O volilnih nastopih na državnoborskih in deželnozbornih volitvah 1945–71 glej: D. Nečak: Volitve na Koroškem Ljubljana 1982

nja ustanovljena Koroška enotna lista (KEL); razen leta 1975 je lista kandidirala še na volitvah v deželni zbor 1979 in v povezavi z Alternativno listo Koroške leta 1984. Najbolj se je KEL približala uspehu, to je osvojitvi mandata na volitvah leta 1975, ko ji je manjkalo samo nekaj več kot sto glasov za osvojitve mandata v koroškem deželnem zboru. Tudi zaradi spremembe volilne zakonodaje leta 1979 lista na naslednjih dveh nastopih ni uspela osvojiti mandata.

Prav volitve v deželni zbor 1984 pa pomenijo tudi neke vrste prelomnico v delovanju KEL, ki je na njih nastopila v povezavi z Alternativno listo Koroške, katere kandidaturo je podprla že na volitvah v državni zbor 1983. Vključitev in povezava z novo nastalimi zelenimi gibanji predstavlja vsekakor novo kvaliteto v delovanju KEL. To pomeni tudi, da se manjšina lahko enakopravno vključi tudi v volitve zvezni ravni. Volitve v avstrijski državni zbor 1986 pa bodo tudi pokazale, kakšne so realne politične možnosti tovrstne povezave, saj bi v primeru neuspeha tokrat prvič združene večine zelenih grupacij v Avstriji ostala sodelovanje in podpora zgolj na deklarativni ravni. Uspeh pa bi vsekakor imel širše posledice, saj bi lahko prinesel celo slovenskega poslanca v avstrijskem parlamentu^{9a}. Omeniti je treba, da se KEL vključuje v okviru svojih možnosti tudi v reševanje nemanjšinske problematike predvsem na regionalni ravni. Toliko o volilnopoličnem delovanju KEL.

Organizacijsko in politično je KEL povezana z Narodnim svetom koroških Slovencev (NSKS), medtem ko Zveza slovenskih organizacij (ZSO) zagovarja širše politično delovanje, torej tudi v okviru ostalih političnih strank, odvisno od možnosti uveljavitve pripadnikov slovenske narodne skupnosti v njih in njihovega angažmaja v korist slovenske narodne skupnosti. To seveda ne pomeni, da ZSO popolnoma odklanja KEL kot obliko političnega delovanja manjšine. Lahko pa vseeno poudarimo, da KEL predstavlja le del slovenske narodne skupnosti in nastopa v njenem imenu. Ta pogled na samostojno politično nastopanje s strani obeh osrednjih organizacij koroških Slovencev se kaže tudi pri ostalih volitvah. Opisani odnos se je izoblikoval v sedemdesetih letih, prej pa sta bili obe organizaciji povezani z Ljudsko stranko (NSKS) in socialistično stranko Avstrije (ZSO).

To navezanost sta obe organizaciji prekinili konec šestdesetih oz. na začetku sedemdesetih let, kar pa seveda ne pomeni, da se pripadniki narodne skupnosti ne vključujejo več v ostale politične stranke. To se posebej odraža na volitvah, ko je na dvojezičnem ozemlju jasno, da velik del slovenskih volilcev voli tako socialistično stranko, ljudsko stranko kot tudi komuniste.

^{9a} To se je po oddaji rokopisa v tisk tudi zgodilo, saj je bil koroški Slovenec Karel Smolle na volitvah 23. 11. 1986 izvoljen za poslanca v avstrijski državni zbor

Koroški Slovenci in politične stranke.

a. Socialistična stranka Avstrije

Vsekakor je v odnosu socialistov do slovenske manjšine prvotnega pomena vloga koroške organizacije avstrijske socialistične stranke. Še preden bi se omejili na manjšinsko vprašanje, še enkrat na kratko poudarimo to vlogo v avstrijskem okviru. Dejstvo je, da je strankina organizacija na Koroškem eden izmed najpomembnejših členov v celotni SPÖ, na Koroškem pa je celo povojno obdobje najpomembnejši politični faktor v deželi. Obe ugotovitvi veljata danes veliko bolj kot kdajkoli prej.

Tone Zorn je v svoji študiji o odnosu koroške SPÖ do slovenske manjšine zapisal, da je za ta odnos »značilen že sam akt predaje oblasti iz rok nacističnega gaulajterja dr. Rainerja v roke predstavnikov predvojnih demokratičnih strank, predvsem socialistov in krščanskih socialistov, tik pred razpadom tretjega rajha«. ¹⁰ To vlado so Britanci potem razpustili šele na slovenske pritiske in izoblikovali nekakšen oblastni organ, ki pa je bil sestavljen iz istih ljudi.

To navajamo iz razloga, da bi opozorili na dejstvo, da se je socialistična stranka Avstrije, še posebej pa stranka na Koroškem, po drugi svetovni vojni preorientirala k srednjemu malomeščanskemu in nacionalističnemu razredno omahljivemu sloju, na Koroškem pa se je stranka naslonila tudi na tradicije iz let 1918 do 1920 in na takratni nacionalistični odnos do koroških Slovencev. ¹¹ Nedvomno je, da je bil ta odnos na Koroškem povezan tudi s protikomunizmom.

Če pregledamo najpomembnejše programske dokumente avstrijske socialistične stranke po drugi svetovni vojni, zelo hitro ugotovimo, da v njih manjšinskemu vprašanju ni namenjenega dosti prostora. V akcijskem programu leta 1947 je govora le o garanciji osebne, duhovne, religiozne svobode in meščanskih pravic. Prav tako je v desetletkovnem programu leta 1952 ostalo zgolj pri splošnih formulacijah. Je pa koroška SPÖ v svojem Delovnem programu 1953–1957 (to je bil volilni program za parlamentarne volitve 1953) zapisala, »da se bo borila za spoštovanje narodnih pravic jezikovne manjšine na Koroškem. ¹² V podobnem programu leta 1956 te formulacije ne zasledimo več.

V novem strankinem programu iz leta 1958 najdemo zahtevo po možnosti, da dosežejo gospodarsko šibkejši ali socialno ogroženi soljudje enakopravnost ne glede na spol, narodnost ali raso. Konkretno o manjšinah v okviru Avstrije ne najdemo nič, po drugi strani pa je poudarjena zahteva po

¹⁰ Tone Zorn: Gradivo o odnosu socialistov do slovenske manjšine na Koroškem v letih 1945–1958. INV, Ljubljana 1964, s. 22

¹¹ *Ibid.*, s 2

¹² Neue Zeit, 11. 1. 1953, ct. pa Nečak: Volitve na Koroškem Ljubljana 1982

upoštevanju pravic južnotiroškega prebivalstva. Tudi v najnovjšem programskem dokumentu so se socialisti zadovoljili s splošnimi formulacijami o človekovih pravicah in uresničitvijo dejanske enakopravnosti vseh ljudi ne glede na spol, narodnost, razred, religijo ali raso.

To nam narekuje logičen sklep, da predstavlja problem manjšin avstrijski socialdemokraciji zgolj pragmatično dnevno-politično vprašanje, nikakor pa ne programskega ali ideološkega vprašanja, ki bi ga bilo potrebno izpostaviti v kakšnem strankinem dokumentu. S tem tudi ne trdimo, da ni bilo določenih poskusov, da bi se manjšinsko vprašanje ustrezneje rešilo. Ne da bi se podrobneje spuščali v avstrijsko manjšinsko politiko, katere bistveni sooblikovalec je nedvomno tudi SPÖ; omenimo samo poskus v začetku sedemdesetih let, da bi postavili dvojezične napise v nekaterih krajih na južnem Koroškem, ko je bila reakcija ostalih strank in nemškonalnih organizacij tako močna, da, to je bil verjetno za dolgo zadnji tovrstni poskus. Čustva, ki jih je lahko vzburiti s takšno ali drugačno manjšinsko politiko, so očitno prenevarna za koroško SPÖ in s tem seveda tudi za avstrijsko.

Da je manjšinsko vprašanje zgolj dnevno-politična tema, dokazuje tudi zelo majhna navzočnost manjšinske problematike v strankinem teoretičnem tisku.¹³

Ne da bi se posebej spuščali v ukrepe, ki jih je Avstrija sprejela na manjšinskem področju po letu 1945, lahko za vse po vrsti trdimo, da so bili sprejeti z neposrednim sodelovanjem SPO, ki je pri vseh ali sodelovala v vladi ali oblikovala samostojno vlado. Na Koroškem pa je tako ali tako vsekozi bila oz. je najmočnejša politična stranka. Kot taka je seveda tudi najvplivnejša med slovensko manjšino. Zveza slovenskih organizacij se je po letu 1956 »v dnevni politiki; pa tudi pri volitvah, vedno bolj naslanjala na socialistično stranko Avstrije, saj je v njej videla stranko odvisnega človeka, t.j. stranko delavca, malega in srednjega kmeta, stranko socialnega, kulturnega in gospodarskega napredka«.¹⁴

Lahko bi rekli, da je prišlo do prekinitve tesnejših odnosov, ko je oportunizem SPÖ do manjšine dosegel višek leta 1974, ko je takratni predsednik ZSO dr. Franci Zwitter demonstrativno izstopil iz SPÖ. Neposreden povod je bil dogovor treh avstrijskih parlamentarnih strank, da izvedejo posebno štetje za pripadnike slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji kot pogoj za izpolnitev člena 7 avstrijske državne pogodbe (17. 9. 1974). Vsekakor s tem niso bile pretrgane vse vezi med ZSO in SPÖ, vendar so se poslej ohranjale prek individualnega članstva. Dejsvo pa je, da v individualnem članstvu z izjemo deželnega poslance v obdobju 1970–1975 (Hanzi

¹³ Primerjaj Dušan Nečak: Socialistična stranka Avstrije in koroški Slovenci v obdobju po drugi svetovni vojni. Referat na 14. koroških kulturnih dnevih. Celovec 1982

¹⁴ Sturm Marjan, Feliks Wieser: 30 let ZSO na Koroškem. Koroški koledar 1985. Celovec 1984

Ogris) Slovenci niso dosegali vidnejših funkcij in vloge v okviru koroške SPÖ. Opozoriti pa moramo tudi, da je prek individualnih članov obstajala, verjetno obstaja še danes, tudi povezava SPÖ z NSKS. Seveda je ta od nastopa KEL dalje manjša, kot je bila prej.¹⁵

Če ocenjujemo odnos SPÖ do slovenske narodne skupnosti na Koroškem v zadnjih 10–15 letih, potem moramo kot odločujočega izpostaviti tristrankarski sporazum iz leta 1976, ki je omogočil sprejemanje manjšinske zakonodaje na podlagi konsenza treh v parlamentu zastopanih političnih strank. Opozorimo naj, da je tristrankarski sporazum podpisan tako od predsednikov strank v deželi in na zvezni ravni in kot tak negira znano podajanje žogice iz zveze na deželo in obratno. Vpliv koroške SPÖ na manjšinsko politiko pa je že zaradi njenega položaja v razmerju političnih sil na Koroškem odločilen.

b. Avstrijska ljudska stranka (ÖVP)

Že na začetku lahko ugotovimo, da je ÖVP v večini svojih programskih dokumentov v nasprotju s SPÖ vsaj omenila problematiko narodnih manjšin.

Tako že v vodilih leta 1945 v drugem poglavju, sicer kot zadnjo, postavljajo zahtevo po kulturni avtonomiji za nacionalne manjšine. V programu Alles für Österreich iz leta 1952 sicer ni več zahteve po kulturni avtonomiji, temveč je omenjena pravica do kritja stroškov za javne ali privatne manjšinske šole. V programu Was wir wollen iz leta 1952 manjšinske problematike ne omenjajo, kar je po svoje razumljivo, saj je bila medtem podpisana avstrijska državna pogodba, po drugi strani pa smo bili na Koroškem priča gonji proti obvezni dvojezični šoli, ki jo je stranka v celoti podpirala. V leta 1965 sprejetem Klagenfurter Manifestu se v poglavju o demokraciji kot vladajoči obliki svobode zavzema tudi za varstvo manjšin. Najnovejši strankin program iz leta 1972 pa se zopet samo načelno opredeljuje proti socialnim, rasnim, etničnim in verskim predsodkom.

Seveda je bilo manjšinsko vprašanje omenjano tudi ob raznih dnevno-političnih priložnostnih govorih in izjavah pred volitvami (predvsem na Koroškem). Stranka pa je sodelovala tudi pri sprejemanju in pripravi zakonskih aktov za manjšino. To tako v obdobju, ko je bila v vladi kot v opoziciji. Podpisala pa je tudi tristrankarski sporazum leta 1976 itd.

Omeniti moramo še osnutek zakona o uporabi slovenščine pred upravnimi oblastmi (Minderheiten-Verwaltungsamtssprachegesetz für Kärnten¹⁶), ki ga je pripravil urad avstrijskega zveznega kanclerja spomladi

¹⁵ Npr. izstop funkcionarjev NSKS iz SPÖ leta 1976 (Warasch, Smolej)

¹⁶ Objavljeno v Theodor Veiter: Das Recht der Volksgruppen und Sprachminderheiten in Österreich. Wien 1970

1967, to je za obdobja enostranske vlade ljudske stranke, ki jo je vodil dr. Klaus. Osnutek je ostal le na papirju kot podoben iz leta 1960, ki ga je obravnavala še koalicijska vlada ÖVP/SPÖ. Osnutek se je omejeval zgolj na tisti del 7. člena državne pogodbe, ki zagotavlja enakopravnost slovenščine in uvedbo dvojezičnih topografskih napisov v sodnih in upravnih organih Južne Koroške s slovenskim in mešanim prebivalstvom. Glavne pomanjkljivosti so bile, da je zajemal samo del dvojezičnega ozemlja. O krajih, v katerih bi zakon veljal, bi glasovale stranke, zastopane v občinskih svetih.¹⁷

Kot smo ugotavljali za socialistično stranko, tako je bila tudi ljudska stranka politično povezana z delom koroških Slovencev, v tem primeru z Narodnim svetom koroških Slovencev. To sodelovanje med NSKS in ÖVP se je v nekem smislu začelo s podporo NSKS Ljudske stranke na volitvah v državni zbor leta 1949. Tovrstne podpore so se nadaljevale do konca šestdesetih let, ko je NSKS to podporo prekinil. Dejansko je odločilna pri prekinitvi (formalnih) odnosov orientacija NSKS, da zagovarja samostojni nastop tudi na deželnozborskih volitvah.¹⁸ Seveda pa ne moremo trditi, da ne obstajajo še vedno individualne povezave posameznih članov NSKS z Ljudsko stranko (in tudi z nekaterimi ostalimi strankami). To nam pa potrjuje tudi analiza volilnih rezultatov na dvojezičnem ozemlju.

Na Koroškem je ÖVP druga najmočnejša politična stranka in je po deželni ustavi sicer tudi navzoča v deželni vladi, vendar celotno povojno obdobje ni igrala pomembnejše politične vloge. Na manjšinskem področju je stranka več ali manj nastopala s pozicij nemškonacionalnih organizacij. V bistvu je v medstrankarskih dogovorih in političnih akcijah (poleg FPÖ) zastopala njihove interese. Kot primer omenimo samo leto 1972, ko je Ljudska stranka predlagala v Študijsko komisijo za probleme slovenske narodne skupine na Koroškem dr. Valentina Einspielerja, člana ÖVP in vrste nacionalističnih organizacij (KHD, KAB, Zveze Vindišarjev).¹⁹ Posebej je tovrstno »predstavništvo« prišlo do veljave (prav tako tudi prek FPÖ) po podpisu tristrankarskega sporazuma leta 1976, ko nemškonacionalne organizacije prek svojih članov strank v bistvu lahko dajo veto na vse ukrepe v korist manjšine.

Na kratko vsekakor lahko odnos ÖVP do slovenske manjšine označimo kot negativen, saj ravno bojazen pred izgubo nemškonacionalnih volilcev onemogoča vse poskuse, da bi na manjšinskem področju politiko spremenili v korist Slovencev. To nam kaže tudi dejstvo, da stranka vidi

¹⁷ Glej tudi Tone Zorn: Nekateri vidiki pravnega položaja slovenske manjšine na avstrijskem Koroškem. Razprave in Gradivo, Ljubljana 1974.

¹⁸ Primerjaj tudi Janez Stergar: Narodni svet koroških Slovencev. INV, Ljubljana 1982

¹⁹ Glej tudi: Theodor Veiter: Die Kärntner Ortstafekommission, Klagenfurt 1980

uresničitev manjšinskih pravic na podlagi Zakona o narodnih skupinah iz leta 1976²⁰, pri tem pa je verjetno 7. člen ADP preteklost, ki je že pozabljena.

c. Svobodnjaška stranka Avstrije (FPÖ)

Nemškonacionalna usmeritev že predhodnice FPÖ VDU²¹, pozneje pa tudi stranke same, je odločilno vplivala na njen odnos do manjšin. V obeh programih VDU sicer direktno ne najdemo manjšinske problematike; vendar so zadosti zgovorni že nemškonacionalni citati. Isto lahko trdimo tudi za prvi program FPÖ. To seveda ne pomeni, da ena ali druga stranka temu vprašanju nista posvečali pozornosti. Manjšinsko problematiko najdemo v programskih dokumentih prvič v programu leta 1957, ko poudarjajo »da so Nemci v Avstriji mejni narod in s tem izpostavljeni mešanju s sosednjimi narodi, kot vsi ostali Nemci, ki se nahajajo v podobnih mejnih položajih. Številčno omembe vredna pa so le mešanja med Nemci in Slovenci v obmejnem delu Koroške in priseljevanje Čehov . . . To pa ni nikoli doseglo takega nivoja, da bi ogrozilo pripadnost Avstrijcev nemškemu narodu.«²² V istem programu pa se nekaj naprej zavzema za pravice južnotirolskih Nemcev.

V Bad Ischler programu iz leta 1968 najdemo manjšine v poglavju o zunanji politiki, vendar tokrat v okviru zahteve po evropski rešitvi manjšinskega vprašanja na podlagi samoodločbe in pravice do domovine, vendar je to namenjeno le nemški narodnosti na Južnem Tirolskem, katere »obstoj mora Avstrija zagotoviti z vsemi razpoložljivimi mirnimi sredstvi.«²³

V leta 1973 sprejetem svobodnjaškem manifestu najdemo podobno formulacijo, ki je razširjena s poudarjanjem pravice vsake manjšine na podlagi svobodne odločitve k določenemu narodu. Gre za poudarjanje t.i. »Bekennnisprinzipa« oz. priznavalnega načela teorije, po kateri naj bi se pripadniki neke narodne skupnosti lahko odločili tudi za pripadnost drugemu narodu, kar je posebej prišlo do izraza na področju prijav k dvojezičnemu šolstvu. Načelo so avstrijske oblasti poudarjale tudi v stikih s SR Slovenijo.«²⁴

Kot eno izmed »bolj milih« reakcij na dogodke okoli zakona o dvojezičnih topografskih napisih leta 1972 je stranka na kongresu leta 1974 sprejela posebno resolucijo k manjšinskemu vprašanju na Koroškem (Re-

²⁰ Npr. Alois Mock: Standpunkte Wien 1982, s. 131

²¹ Verland der Unabhängigen – VDU ustanovljena 1947 kot poskus oblikovanja tretje sile v Avstriji. Zaradi nesoglasij v stranki 1956 razpadla.

²² Klaus Bertchold: Österreichische Parteiprogramme 1868–1966. Wien 1967, s. 497

²³ Erich Reiter: Programm und Programmentwicklung der FPÖ. Wien 1982, s. 85

²⁴ Primerjaj: Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes. Ljubljana 1985, s. 263

solution zum Minderheiten Problem in Kärnten), v kateri zahteva preštevanje manjšine na podlagi priznavalnega načela.²⁵ To zahtevo sta sprejeli potem tudi obe ostali veliki stranki, o čemer so istega leta sklenile vse tri stranke tudi poseben sporazum.

Neaklonjenost, lahko bi rekli tudi sovražnost, se je še bolj kot v programskih dokumentih izražala v dnevni politiki in na volitvah. Tako je bila FPÖ že leta 1958 skupaj s ÖVP na KHD soorganizatorica šolskih stavk, ki so privedle do ukinitve obveznega dvojezičnega šolstva leta 1959. V šolskem zakonu iz leta 1959 je bila uveljavljena zahteva FPÖ in KHD o preštevanju manjšine. Že leta 1969 beležimo interpelacijo FPÖ v avstrijskem državnem zboru zoper obvezno dvojezično usposobljenost učiteljev v šolah na južnem Koroškem, ki poučujejo pri dvojezičnem pouku. Leta 1972 je bila ena najsrdivitejših nasprotnic zakona o dvojezičnih topografskih napisih, s svojimi skrajnimi stališči je vplivala tudi na prekinitev dialoga med Slovenci in vlado v kontaktnem komiteju.²⁶ Leta 1983 je skupina poslancev koroške svobodnjaške stranke predložila koroškemu deželnemu zboru predlog manjšinskega šolskega zakona. Predlog se v bistvu ni razlikoval od podobnega predloga KHD in zahteva v bistvu teritorialno in količniško zmanjšanje dvojezičnega šolstva.²⁷ Podobnih primerov bi lahko našli še celo vrsto.

Poudariti moramo tudi, da je FPÖ na Koroškem neposredno povezana z osrednjo nacionalistično protislovensko organizacijo KHD, saj je zastopana v vodstvu KHD. Tukaj pride ta povezanost ob primeru tristranskega sporazuma še veliko bolj do izraza, kot smo to poudarili pri ÖVP. Lahko bi rekli, da se protislovenstvo v stranki v zadnjem času samo še stopnjuje. Na to je nedvomno vplivala tudi koalicija z SPÖ, ki ima tudi na Koroškem svoje posledice, ostra manjšinska politika pa je tudi eden glavnih adutov koroškega predsednika stranke Jörga Haiderja.

d. Komunistična stranka Avstrije (KPÖ)

Znana izjava treh komunističnih strank iz leta 1937 je vsekakor vplivala tudi na odnos do slovenske manjšine po letu 1945. Takoj po letu 1945 je bilo vzpostavljeno dobro sodelovanje med KPÖ in delom Slovencev, organiziranih v okviru OF,²⁸ vendar se je to sodelovanje kmalu začelo krha-

²⁵ Tekst glej v delu pod op. 26, s 280–281

²⁶ Avguštin Malle: Koroški Slovenci v drugi avstrijski republiki. Koroški Slovenci v Avstriji včeraj in danes. Ljubljana 1985², s. 81

²⁷ Obširneje glej v Boris Jesih: Ob ljudski zahtevi KHD. Vestnik koroških partizanov. Ljubljana 1983, 3–4

²⁸ Glej tudi v Dušan Nečak: Infoirnburojevska kriza in zamejski Slovenci. Avnoj i suverenost, Sarajevo 1984

ti, vrhunec pa je doseglo ob informbirojevskih dogodkih leta 1948, ko so pod vplivom Sovjetske zveze avstrijski komunisti popolnoma spremenili stališče do Jugoslavije in s tem tudi do slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji. Ne glede na dogodke in zadržke, ki jih je prineslo leto 1948, je imela med vsemi političnimi strankami v Avstriji, na Koroškem pa še posebej, prav KPÖ najpozitivnejši odnos do slovenske manjšine, saj tudi v tem obdobju beležimo podporo slovenski manjšini posebej na področju šolstva in uprave.²⁹

Vsekakor pa odnos med KPÖ in Slovenci ni bil bistveno boljši kljub temu, da je koroško organizacijo 1950–1963 vodil Slovenec Johan Kan-zianka vse do sedemdesetih let, ko je KPÖ reagirala na izbruh nemškega nacionalizma. V tem obdobju pa se je s KPÖ povezal tudi del slovenske mladine.

Od leta 1972 je slovensko vprašanje tudi redno prisotno v teoretičnem glasilu Weg und Ziel, še posebej po dogodkih okoli dvojezičnih topografskih napisov leta 1972, ko so poudarjali, da so le komunisti za popolno enakopravnost slovenske manjšine. Prav tako pa je bilo manjšinsko vprašanje prisotno v različnih resolucijah in drugih dokumentih, ki jih je stranka sprejela v tem obdobju. Nedvomno je, da je KPÖ s tem poskušala vezati nase več slovenskega članstva in seveda še večje število slovenskih volilcev. Kot so pokazali rezultati volitev, ji je to uspelo, le deloma so pa taka prizadevanja povezana tudi z vse večjim padanjem članstva, ki je v začetku sedemdesetih let postalo še posebej izrazito.

Po zaostritvi avstrijsko-jugoslovanskih odnosov v letih 1972 in 1973 zaradi dvojezičnih krajevnih napisov je stranka zahtevala med drugim direktne avstrijsko-jugoslovanske kontakte pri reševanju problemov, sklicujoč se na vlogo, ki jo ima Avstrija kot zaščitnica nemškega prebivalstva na Južnem Tirolskem.³⁰ Predsednik stranke na Koroškem Raimund pa je istega leta poudarjal, da na Koroškem v tem času potekajo procesi zблиževanja med državami in narodi, nemškonacionalistični krogi na Koroškem podžigajo nacionalizem do koroških Slovencev in mržnjo do sosednje dežele.³¹ Sredi sedemdesetih let pa je prišlo tudi do aktivne vključitve slovenskega članstva v vodilne strukture KPÖ kakor tudi na vidna mesta kandidatnih list za volitve. To se je seveda poznalo tudi v odnosu stranke do Slovencev. Manjšinsko vprašanje v povezavi s stranko so razlagali z dveh vidikov:

»1. Zavzemanje za nacionalno enakopravnost koroških Slovencev vidijo kot odločilni del strankinega boja proti antislovanski (ne samo nemško-

²⁹ Tone Zorn: Avstrijski komunisti in slovensko vprašanje na Koroškem v letih 1945–1958 – INV, Ljubljana 1964

³⁰ Weg und Ziel, Wien 1973, 3

³¹ Ibid. št. 10

nacionalni) miselnosti, ki je zasidrana v širokem delu koroškega prebivalstva in proti nikoli razrešeni dediščini fašizma, ki jo sistemske stranke v različnih oblikah zavestno reaktivirajo, samo da prikrijejo razredna nasprotja in socialne konflikte. To najbolj dokazuje, da se volilni boji vodijo na ramenih slovenske manjšine. Rešitev iz takega nacionalističnega poneumljanja vidijo v konsekventni vzgoji v avstrijsko patriotičnem, t.j. tudi antifašističnemu in internacionalističnemu duhu, ki predvideva in postulira združenje avstrijske in slovenske nacionalne zavesti.

2. Ta boj pa si predstavljajo tudi kot del splošnega demokratičnega boja v Avstriji za podiranje meščansko demokratičnih pravic, ki se najbolj nazorno kažejo v ignoriranju člena 7 ADP.

Ključno vprašanje za premagovanje krize v nacionalnih odnosih pa vidijo v razvoju demokratičnega solidarnostnega gibanja.³² Tudi dejansko so komunisti v solidarnostnih komitejih v sedemdesetih letih odigrali vidno vlogo.

Razumljivo je, da je stranka zavrnila tudi sedmojuljsko zakonodajo in popis prebivalstva posebne vrste. Seveda je vse to le ostalo zgolj na izvenparlamentarni podpori. Centralni komite je leta 1976 zahteval rešitev manjšinskega vprašanja po poti direktnih pogajanj z manjšinskimi organizacijami. Manjšinsko vprašanje pa je postavil kot temeljno vprašanje demokracije, demokratične pravice, ki jih zahtevajo za Južne Tirolice, je treba zagotoviti tudi hrvaškim in slovenskim sodržavljanom.³³

V programu leta 1982 posvečajo posebno poglavje pravicam narodnih manjšin, ki jih označujejo kot temeljna vprašanja svobodnjaških pravic in demokracije. Zahtevajo uresničitev pravic na podlagi člena 7 in zavračajo zakon o narodnih skupinah iz leta 1976.³⁴ Vsekakor gre za najkompletnejšo programsko podporo manjšinam tudi v okviru KPÖ.

Omenimo še resolucijo, ki so jo sprejeli konec leta 1984 na izredni deželni konferenci KPÖ v podporo ohranitve dvojezičnega šolstva na Koroškem. Lahko rečemo, da je deklarativna in tudi dejanska podpora (v okviru zmožnosti) s strani KPÖ Slovincem od začetka sedemdesetih let dalje dostikrat bila skoraj edina politična podpora, ki so je bili koroški Slovinci deležni pri kakšni organizirani politični sili v Avstriji. Seveda pa je stranka od te podpore tudi nekaj pričakovala: večjo podporo Slovincem na volitvah, kjer pa verjetno ni naletela na pričakovan odziv. To si moramo seveda razlagati tudi z dolgoletnim odnosom stranke do Slovincem, ki je imel osnovo v letu 1948, pa tudi antikomunizem je v Avstriji tako močno raz-

³² Weg und Ziel, Wien 1977, 8

³³ Ibid. št. 1

³⁴ Sozialismus in Österreich Forben. Wien 1982, s. 96–97

vit, da je vsekakor prisoten tudi med slovenskim prebivalstvom. Navsezadnje pa ideološko zelo heterogeni slovenski narodni skupnosti na Koroškem tudi težko pripišemo večji posluš za politiko KPÖ na ostalih področjih. To je pa verjetno eden glavnih razlogov za splošno neatraktivnost KPÖ tudi drugje v Avstriji.

Sklep

Če strnemo naša razmišljanja o nekaterih možnostih in oblikah politične participacije slovenske narodne skupnosti na Koroškem moramo poudariti predvsem dve stvari.

1. Prva ugotovitev, ki bistveno vpliva in pogojuje možnosti politične participacije, da tri v avstrijskem državnem zboru in tudi v koroškem deželnem zboru zastopane politične stranke (SPÖ, ÖVP in FPÖ) sprejemajo večino političnih odločitev v Avstriji. Prav v okviru teh strank pa slovenska narodna skupnost ne najde možnosti za uveljavitev niti kot posamezniki niti kot skupnost oz. so te možnosti zelo omejene. Še več lahko celo rečemo, da je bila prav politika teh strank tista, ki je privedla do današnjega neustreznega političnega in pravnega položaja.

To ne pomeni, da ostalim političnim silam v Avstriji odrekamo vsakršen pomen. Dejstvo je, da so te zaenkrat še izključene (ali so to možnost sčasoma izgubile, npr. KPÖ) iz celote političnih procesov v Avstriji, predvsem nimajo možnosti vpliva na izvajanje politike, s tem tudi ne na manjšinsko politiko. Predstavljajo pa v nekaterih primerih pomembno oporo (ali tudi obratno – np. NDP) slovenski narodni skupnosti pri prizadevanjih za uresničevanje njenih pravic. Prav zaradi tega se del slovenske narodne skupnosti poskuša organizirati v okviru manjših političnih strank oz. se samostojno politično organizira za nastope na volitvah.

2. Prav samostojno politično organiziranje pa je drugi vidik, ki ga hočemo poudariti, saj je logična posledica naštetih ugotovitev. Povedati je treba, da o tem vprašanju med manjšino ni enotnega mnenja. Samostojni volilni nastopi so po našem mnenju pomembni iz dveh vidikov. Prvič pomenijo pritisk na politične stranke, ki tako nedvomno izgubljajo del glasov na volitvah in s tem tudi del politične moči. Drugič pa samostojno nastopanje (seveda, če je uspešno) krepi politično zavest narodne skupnosti. Seveda se možnosti tovrstnega političnega vpliva narodne skupnosti manjšajo sorazmerno z ravnijo volitev, na katerih nastopa. Vprašanje pa je tudi, v kolikšni meri so izpolnjeni splošni politični in pravni (in tudi dodatni) pogoji, da manjšina tudi enakopravno nastopa z drugimi političnimi subjekti na volitvah.

Summary

POLITICAL PARTICIPATION AND THE MINORITY

Each national community is bound to encounter the problem of political participation, the Slovene community living in the Austrian state of Carinthia being no exception. National communities usually have the alternative of organizing themselves into independent political parties of the minorities, thus trying to achieve equality in both their political activity and their influence upon the political affairs of a given area, the other alternative being integration into the existing political parties in the framework of which – or through which – they try to assert their minority rights too.

There have been in the history of Carinthia instances of both of these alternatives. The observations about the possibilities of political participation of the Slovene national community in Carinthia can be summed up as follows:

- (1) The first fact, which affects profoundly the possibility of political participation, is that the majority of political decisions in Austria are made and affirmed by the three political parties (SPÖ, ÖVP and FPÖ) represented in both the National Assembly and the Carinthian State Assembly. Unfortunately, it is precisely within these parties that the Slovene national community has been unable to assert itself, or at best to do so only to a very limited extent, either through individuals or as a community. More than that, it is the very policy of these parties that must be held responsible for the politically and legally imbalanced situation of today.

This is not to say that other political forces in Austria are deprived of any significance. Nevertheless, so far they have not been granted the possibility (or have gradually lost it, e.g. KPÖ) of participating in all the political affairs of Austria; first and foremost, they are powerless to exert an influence on the actual implementation of policies, and thereby have been unable to attain much in the way of the minority policy. In some cases, however, they are the mainstay (or the reverse, e.g. NDP) of the Slovene national community in its strivings for asserting its rights. It is for this reason that part of the Slovene national community has been trying to enhance its influence by acting in the framework of smaller political parties, or by assuming the independent stance on the occasion of elections.

- (2) The possibility of an independent political organizing is the second aspect that we wish to underscore, because it is a logical consequence of our foregoing observations. However, the opinions about this matter vary even within the minority itself.

We believe that independent political action during the election is important for two reasons. First, it represents pressure exerted on the major political parties, their loss of a number of votes and hence of part of their political strength. Second, such an independent action (provided it is successful, of course) consolidates the political consciousness of the national community. Certainly, the possibility of this political influence of the national community decreases in proportion to the level of the election in which it competes. There is also the question of the national community decreases in proportion to the level of the election in which it competes. There is also the question of the extent to which the general political and legal conditions (as well as the additional ones) are satisfied that enable the minority to actually compete in the elections on the basis of equality with other parties.